

תולדות עם ישראל

על פי תכנית הרפורמה ללמידה משמעותית

לבתי ספר עצמאיים

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק ראשון	—	שאלות תלויות קטע	—	(26x1)	—	26 נקודות
פרק שני	—	שאלות נושאים — סוגיות נבחרות בתולדות עם ישראל	—	(18x3)	—	54 נקודות
פרק שלישי	—	שאלות קצרות על מושג מתכנית הלימודים כולה				
				(5x4)	—	20 נקודות
				סה"כ	—	100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב בטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. רישום טייטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

/המשך מעבר לדף/

השאלות

פרק ראשון (26 נקודות)

בחר שאלה אחת מן השאלות 1-2, וענה על כל הסעיפים בשאלה שבחרת (26 נקודות).

- לפניך שני קטעי מקור העוסקים בגישתו של רבי משה בלוי, מראשי אגודת ישראל, כלפי הצהרת בלפור. עיין בשניהם, וענה על הסעיפים שבעמוד הבא.

קטע א

מתן הצהרת בלפור והכרת זכותו של עם ישראל על ארצו היו פעולות יפות ותפארת לעושיהן. הממשלה הבריטית והממשלות שהיו מאוגדות בחבר הלאומים הראו שהן מסוגלות לעשות דבר גדול [...] על ידי שיתוף הפעולה בין נותני הזכות על ארץ-ישראל לבין מקבליה נגולה חרפה מעל אומות העולם, ויצאה הכרזה לעולם שגם בתקופתנו, תקופת הכוח ועוצם היד, לא פסו אמונים מבני אדם אשר חפצו להשכיל להיטיב לעם שאין לו כלום מכוח ועוצם היד [...] עם ישראל קיבל הטבת מצבו. הוא קיבל אפשרות להעלות לציון רבבות יהודים נענים ונרדפים מחמת המציקים. הוא קיבל מתנה טובה והיה אסיר תודה למיטיביו ואנשי חסדו. אבל מכיוון שלא לזה קיווה אלפיים שנה – לא ראה בזה מילוי תקוותו.

(מעובד על פי זוננפלד, ש"ז [תשל"ה], האיש על החומה, כרך ג', ירושלים, עמ' 355)

קטע ב

לדעת היהדות החרדית אין הכרת תודה למנוח [הלורד בלפור] צריכה לנבוע כלל מתוך הרווחים שהוא הביא לעם ישראל. ההשקפה הדתית נותנת ערך רב לכוונה הטובה של כל אדם, והיא מחייבת הכרת תודה לכל מי שהייתה לו כוונה טובה להטות חסד לעם או להקל עליו את צרתו. ואשר לכוונה טובה, אין מי שמטיל ספק שכוונתו של הלורד בלפור ביחס לעם ישראל הייתה טובה מאוד [...] וכוונה שהורה ורצויה מספיקה כדי לחייב את עם ישראל בהכרת תודה, מבלי לחשב חשבונות על התוצאות של הכוונה הזאת [...] די לעבור על נאומו הנפלא בבית הנבחרים [בבריטניה] שבו תיאר את הצרות של עם ישראל, את הערך הרוחני של עם זה ואת מה שהעולם התרבותי חייב לו, כדי להכיר בו שהוא אוהב ישראל החדור בכוונה טובה וברצון חזק להיטיב את מצבו של העם הנרדף הזה.

(מעובד על פי שטוקהמר, ש"א [עורך], [1983].)

כתבי רבי משה בלוי, ירושלים: משאבים, עמ' 148-149)

(שים לב: סעיפי השאלה בעמוד הבא.)

- א. על פי מה שלמדת, מתי פורסמה הצהרת בלפור? הצג את התוכן של הצהרה זו. (8 נקודות)
- ב. בהתאם לגישתם של מנהיגי היהדות החרדית, הרב משה בלוי מציג גישה שיש בה גם מן החיוב וגם מן השלילה כלפי הצהרת בלפור. הוכח קביעה זו על פי קטע א.
על פי קטע ב, הסבר מדוע הגישה כלפי נותן ההצהרה, הלורד בלפור, היא חיובית בלבד. (10 נקודות)
- ג. על פי מה שלמדת, הצג דוגמה נוספת לגישה של אחד ממנהיגי היהדות החרדית כלפי הצהרת בלפור.
הצג את התגובה של המנהיגות הציונית להצהרה זו. (8 נקודות)

2. לפניך שלושה קטעי מקור העוסקים ברקע למלחמת יום הכיפורים. עיין בשלושתם, וענה על הסעיפים שבעמוד הבא.

קטע א: מתוך עדותו של האלוף אלי זעירא, ראש אגף המודיעין בצה"ל במלחמת יום הכיפורים

אני רוצה בעניין זה לומר לכם משהו. בוודאי קראתם בעיתון שהיה כנס של סגל הפיקוד הגבוה של צה"ל, ושם קם קצין, אלוף משנה, ושאל אותי: האם לא היו לכם ידיעות על כך שתהיה מלחמה? עניתי לו כך: אילו יכולתי לעשות אז מה שאני עושה היום – למיין את כל מכלול הידיעות, לשים את הידיעות הנכונות פה ואת הלא נכונות פה ולהאמין רק לנכונות, היו ידיעות. היות שאז לא הייתי מסוגל למיין את הידיעות הנכונות מהלא נכונות, אני לא יכול לבוא ולומר שאז היו לי מספיק ידיעות [...] זה לא [רק] אני, אלה 400 איש שהיו צריכים להחליט מתוך ים הידיעות, מתוך אלפי הידיעות – מה נכון ומה לא נכון, למה להאמין ולמה לא להאמין.

(מעובד על פי עדותו של א' זעירא בוועדת אגרנט, מתוך אתר ארכיון משרד הביטחון)

קטע ב: מתוך ספרו של האלוף עוזי נרקיס, אלוף פיקוד מרכז במלחמת ששת הימים

מלחמת ששת הימים הסתיימה בהרגשה שזוהי המלחמה הגדולה והאחרונה בכל המלחמות. היא יצרה שעה יפה, מאותן "השעות היפות ביותר", שעת התרוממות רוח נבואית של הגשמת חלום דורות והשלמת משאת נפש [...] [אולם] השעה היפה תמה ואנו לא הרגשנו זאת, לא רצינו שתסתיים. נהנינו מעטרת המנצחים והתענגנו על זרי הדפנה [...] התאהבנו בקווי הפסקת האש שיצרו מפה נאה [...] של ישראל גדולה ומכובדת [...] הירדן נראה לנו בלתי עביר, רמת הגולן – בלתי חדירה, ובטחנו בתעלת סואץ שתשמש מכשול מים שאין להתגבר עליו [...] חטאנו גם בזלזול באויבינו [...] בתום מלחמת ששת הימים היינו צבא מנצח במדינה ששאפה למנוחה, והשלתה את עצמה שהנחלה שהשיגה אמורה בעצם מציאותה להביא את המנוחה.

(מעובד על פי נרקיס, ע' [תשל"ו]. אחת ירושלים, תל אביב: עם עובד, עמ' 268-269)

קטע ג: מדברי הרב שך

כאשר עם ישראל עשו את הרע בעיני ה', באו עליהם אויבים, וכאשר חזרו בתשובה, שקטו המלחמות וחוזר חלילה [...] מה הם המעשים הרעים שלנו? בוודאי אנו לא נקיים ממעשים רעים, אך הגרוע שכולם הוא האמונה האלילית ב"כוחי ועוצם ידי". הרגילו את העם לבטוח בצה"ל [...] ובכוחו של הנשק היעיל [...] באה המלחמה הנוכחית והפריכה את הגישה הזאת מיסודה. הרעיון המתברב שצה"ל הוא צבא בלתי מנוצח התנפץ לרסיסים. בבת אחת הועמדה כל המדינה בסכנה נוראה. עלינו לדעת כי רק התפילות עמדו לנו ורק הקדוש ברוך הוא הציל אותנו.

(מעובד על פי הרב שך, א"מ [תשנ"ג]. "בזאת אני בוטח", בני ברק, עמ' כ)

- א.** גם בקטע א וגם בקטע ב מובאים הסברים לכישלון של המודיעין לחזות את פרוץ מלחמת יום הכיפורים.
הצג את ההסבר המובא בכל אחד מן הקטעים.
על פי מה שלמדת, הצג דוגמה שממחישה כישלון זה.
(10 נקודות)
- ב.** הסבר על פי קטע ג במה שונה דעתו של הרב שך מן הדעות המובאות בקטעים א-ב.
(8 נקודות)
- ג.** על פי מה שלמדת, הצג שתי תוצאות של מלחמת יום הכיפורים – תוצאה אחת בתחום הפוליטי ותוצאה אחת בתחום הבחני. (8 נקודות)

פרק שני (54 נקודות)

ענה על שלוש מן השאלות 3-6 (לכל שאלה – 18 נקודות).

3. הגאון מווילנה (הגר"א) – מנהיג יהדות ליטא

- א.** הצג ארבע דוגמאות לפעילותו הענפה של הגר"א בימי חייו. (9 נקודות)
- ב.** ציין שניים מתלמידי הגר"א – אחד שפעל בליטא ואחד שעלה לארץ. הצג פעולה אחת של כל אחד משני התלמידים, המשקפת את ההשפעה של הגר"א עליו. (9 נקודות)

4. האמנציפציה

- א.** הסבר מהי אמנציפציה, וציין מדינה אחת באירופה שבה קיבלו היהודים אמנציפציה. (6 נקודות)
- ב.** הצג את המחיר שיהודים נדרשו לשלם בתמורה לאמנציפציה, באחת מן המדינות באירופה. (6 נקודות)
- ג.** הצג את הגישה של שניים מגדולי ישראל כלפי האמנציפציה, וכתוב את ההנמקה של כל אחד מהם לגישתו. (6 נקודות)

5. העלייה השנייה

- א.** ציין מאיזו מדינה הגיעו רוב העולים לארץ-ישראל בעלייה השנייה, והצג מניע רעיוני אחד שהביא אותם לעלות לארץ. (5 נקודות).
- ב.** תאר השפעה אחת של עולי העלייה השנייה על צורת ההתיישבות בארץ-ישראל, ותאר את ההשפעה שלהם על צביונו הרוחני של היישוב. (8 נקודות)
- ג.** בתקופת העלייה השנייה עלו לארץ-ישראל גם יהודים מתימן. ציין היכן הם התיישבו בארץ, ובאילו תחומים הם עסקו. (5 נקודות)

6. אגודת ישראל

- א.** הצג את שתי המטרות של תנועת אגודת ישראל, כפי שנוסחו בוועידת הייסוד בקטוביץ. ציין שני אישים שהשתתפו בכנסיות הגדולות הראשונות של אגודת ישראל, ותאר פעולה אחת של כל אחד מהם למען היהדות החרדית. (9 נקודות)
- ב.** בתקופה שבין שתי מלחמות העולם התמודדו יהודים בפולין עם קשיים בתחום החינוך. תאר קושי אחד בחינוך הבנים וקושי אחד בחינוך הבנות, והצג דרך התמודדות אחת עם כל אחד מן הקשיים שצינת. (9 נקודות)

פרק שלישי (20 נקודות)

ענה על ארבע מן השאלות 7-11 (לכל שאלה – 5 נקודות).

7. ציין מי היה רבו המובהק של רבי שניאור זלמן מלאדי, והסבר את חשיבותו של ספר התניא.
8. ציין מה היו תפקידיו הרשמיים של רבי אברהם חיים גאגין, ותאר את פעילותו למען היהודים בארץ-ישראל.
9. מי יזם את כינוסה של ועידת אוויאן, ומה הייתה המטרה שלה? הצג את התוצאות של כישלון הוועידה.
10. הצג את הרקע להגברת מעורבותן של מעצמות אירופה בארץ-ישראל באמצע המאה ה-19, והסבר מה היו הקפיטולציות.
11. הסבר שלוש בעיות שהיהודים שעלו לארץ בשנים הראשונות שלאחר קום המדינה התמודדו אִתן: בעיה של כל העולים, בעיה שאפיינה את העולים מארצות האסלאם ובעיה שאפיינה בעיקר את העולים מתימן.

בהצלחה!